La festa de Sant Ponç

VIII. La festa de les roses

(...) Ja al llevar-se, a les quatre de la matinada, vegé enfilar-se per la collada una corrua primerenca de rosers humans, e toies oloroses que s'obrien, tot ascendit, als aires fresquivols del matí; i més tard, a mida que s'aixecava el dia, les toies anaven multiplicant-se i espessint-se, sorgint de tots costats, per camins i dreceres, per baumes i carenes, el mateix en el fons dels torrents que en l'estimbada de Peu de Gall. A les deu del matí tota la muntanya era florida, com un immens, jardí meravellós. Les campanes de l'ermita, repicant desenfrenaes, semblaven cridar a la gent, sentint que tota aquella alegria se'ls ficava a les entranyes i els hi rebotava en els ulls esplendents, en les veus màgicament entonades i en els gestos grandiloqüents, anaven pujant sense parar, abraçats a les roses preservadores que ho embaumaven tot en sa agonia: terra, aires i cervells.

Del curull espesseït del pom, dels volts de l'ermita, se n'aixecava una remor brunzent d'abegotera: crits, rialles, xiu-xius, renecs, cançons... l'alenada sonorosa de l'aplec.

Tota la vida de l'encontrada, de Llisquents fins al mar i de Roquesalbes al pla llunyer, s'anava concentrant en aquells cims erms e Sant Ponç, que, no podent contenir la gent, la deixava regalar pendissos i solanes avall, cap al Bram, cap a les pinedes i corregades voreres, on s'aturava a grumolls, a claps inquiets que feien acampaments pintorescs. A mig matí es veien a tot arreu, com senyals misteriosos d'un pla estratègic, els muntets de tres pedres el fogó silvestre, i escampats a la vora, les paneres i sarrions esventrats de les vitualles; i més tardet, nombroses i blanques fumaredes, atravessant de dret la quietud dels aires, s'aixecaven com arbres esborradissos d'una blanca boscúria de miratge. Pel camí i dreceres de la banda de Murons podien pujar-hi, bé que malament, cavalcadures i fins tartanes de lloguer, que duguessin animals de pota dura i gent valenta a prova de sotracs; i per allà era per on venien, amb tots sos arreus a coll o muntats en burrets, els firataires de la fireta de Sant Ponç: venedors de rosquilles i caramels, de confits, vi blanc i aiguardent, d'avellanes i pinyons torrats, de morratxes i cantirets de vidre, de soldats de plom i trompetes de llauna; l'home del tret al blanc i el de la baboia, el cec del violí que convertia en planyívoles melopees el relat de crims vulgars, i en Cristòfol, el beneit de Llisquents, que feia gestos i ganyotes enmig de les rodones, escarnint a totes les bèsties conegudes, dels rossinyol fins al garrí i de l'ase fins a les sargantanes.

Tots aquells firataires prenien lloc a la plaça de l'ermita i, arrenglerats sota els xiprers, estenien les seves parades o feien les seves habilitats davant d'un concurs de badocs

enriallats, compost principalment de vells i criatures vestides de les festes, amb gecs i calces sobreres de robes encartronades, amb faldilles llargues que les feien empassegar, amb mocadors del cap llampats i amb barretinetes noves d'un vermell tan viu, que feien semblar tota la plaça pessigada amb pessiguets de mini.

La Mila, que no havia vist cap aplec semblant, estava enlluernada i espordida. Havia pujat una bona dotzena de vegades al campanar, demanant per l'amor de Déu que deixessin en pau les campanes, que el cervell se li feia miquetes; mes son prec era inútil: legions de quitxalla i de grandassots, d'aquells mateixos que en la plaça s'havien cansat de guaitar parades i ganyotes, pujant i baixant barroers per l'escaleta de la capella, s'havien convertir en mestres del campanar i hi regnaven despòticament. Penjats per eixams a les cordes de les campanes, repicaven sense parar, i, els que no trobaven corda on clavar les ungles, treien tots alhora cap i cos per les altes finestreres i manassejàven amb fingit esparverament, engegant a l'espai rialles i bagols que ningú escolfava. El cap de colla e la brivalla endimoniada era en Baldiret: desfarcellat, esperrucat, amb la trinxa deles calces als sagins i l'espinguet a flor de llavi, es bellugava mateix que l'argent viu. Tan esvalotat i fora de si el vegé la Mila que renuncià a amonestar-lo i a posar ordre en el campanar.

Ella també s'hi sentia desballestada amb aquell gran enrenou de la festa, i no sabia on la donava: del balcó al pati, del pati a la cuina i de la cuina al terrat, enmig el traüt d'anants i vinents que la perseguien demanant-li coses. De temps en temps immemorial, l'ermita deixava a poc preu arreus de fogó, venia ous, oli, enciam, anissos i vi blanc, i a més servia menjar bo i cuit als nombrosos poltrons que no volien fer-se'l. Arracerades darrera bateries e perols, cassoles i tupins, dues cuineres de Murons, amb ses ajudantes corresponents, totes ganivet en mà, feien una guerra encesa a les gallines, ànecs i oques que nyequejaven i es debatien esparveradament abans de deixar-se posar el coll de banda.

Dels conills se n'havia encarregat l'Ànima. El vespre abans en traginà una enfilada d'onze, tots amb els caps esclafats a pedrades o a cops de peu, o bé amb les anques esparracades per les dents de la fura,. Mes sabent que amb una dotzena mai arribava enlloc, havia promès que l'endemà dematí en duria més. I l'endemà la Mila vegé que l'Ànima, arreconat sota el faldar de la xemeneia, no parava d'escorxar conills, com per si per art màgica se'ls anés traient de la butxaca.

A lo millor entraven a la cuina homes o dones:

-¿No tindríeu pas quelcom de menjar per a vendre?

L'Ànima oferia de seguida la bèstia que estava despullant, tractaven, cobrava, servava la pell i, al cap d'un instant, un altre conill, enganxat pel joc d'una pota de darrera, penjava del clau de sota el faldar.

La Mila no es pogué estar d'aturar-se una mica per a contemplar aquell escorxament implacable: mai havia vist llestesa de mans com la d'aquell home. D'un sol cop de ganivet tallava en rodó la pell a ran de canyelles, deixava les potes calçades amb son peüc pelfut, s'entravessava el ganivet en la boca, i estirassant amb les dues mans la sotaneta grisa, folrada d'una pel·lícula lluent i fina com un tel de ceba, l'arremangava ràpidament cuixes avall, deixant en descobert els nervis i muscles. De tant en tant la pell s'encallava en una ferida, es feia un esquinç, queia un grumoll de sang presa; el ganivet donava una llepadeta i la pell tornava a seguir. Quan arribava al coll de la bestiola, l'Ànima semblava que fes jocs de mans. S'entorxava en l'esquerra la pell, amb la dreta feia rossolar arran de carn el ganivet sagnós, estrenyia els ulls i les dents, i, donant una sacsejada, deixava al conill esprès de la seva vestidura, balancejant del ganxo, tot vermell, vermell, escuat i sense orelles, reganyant les doguetes blanques de les dents i amb les dues manetes capolades. Al veure'ls d'aquella manera, tan nuets, estirassats de cos, prims de malucs, beguts de sagineres amb els colzes encogides i les cametes llargament estirades, la Mila pensava, amb una esgarrifança, que aquella

coseta semblava un home, un home tal queno havia pogut crèixer, però que, mort i tot, sentia lo que li feien i reia exasperadament, amb la ganyota cínica de la calavera que el sofriment posa en la cara dels torturats. I quan l'Ànima enfonsava el ganivet en el ventre d'aquella mena d'homúcul per a esmocar-lo i treure-li les entranyes, la Mila havia de cloure els ulls, sentint que un llampec d'horror li atravessava el cor, com si el caçador e frau fos un botxí desanimat i repugnant que es lliurava amb goig a estripar germans innocents. Per això a l'avisar-li algú que a la sala la demanaven, la Mila s'escapà de sota el falar respirant gros, com si fins aleshores l'haguessin retinguda a la força, com si fugís, opresa de cor, d'un lloc privat on es feien coses d'aquelles que no s'han de veure.

En la sala tot tenia un altre aspecte. Sota el repic esvalotat de les campanes, que davallava com una cascada turbulent per l'escaleta del campanar i entrava a voladúries sonoroses pel balcó i les finestres esbatanades, la cobla de Murons afinava els instruments destrempats, i els sis o set capellans dels pobles veïns anaven d'ací d'allà atrafegats, cridant-se amb ells, rient, bromejant i interrompent, amb l'ampla nota melana de les sotanes, les lluïssors vives dels metalls brunyts. Tothom es preparava per a l'ofici, l'ofici solemne de Sant Ponç.

Quan la Mila entrava en la sala, oí que el senyor Rector de Murons ordenava al pastor que anés a senyalar el primer toc: i així que el pastor, esbandint del campanar a la mainada, agafà les cordes per a tritllejar solemnialment, ella, que havia sortir al balcó, pogué reparar que la generació de la muntanya es commovia tota al mateix punt, com un formiguer sorprès per un ruixat.

Tot era remenament, neteja precipitada d'aviram, multiplicació de fogaines... I quan sonà la rematada, espolsaments de faldilles, viroleig llampegant de mocadors del cap, cridòria i corregudes, i l'espessitud entera es precipità cap a la porta de la capella. A l'aparèixer enmig de l'altar el senyor Rector de Murons enrondat de capellans, radiosament, majestàtics sota les testes robes litúrgiques, brodades i engalonades d'or, a ins no hi hauria cabut una agulla de punxa. Homes, ones i criatures, premsats barrejats, es burxaven i s'injuriaven mútuament a gola closa, procurant fer-se lloc i respirar. I com la capella resultés xica per a contenir tants milers de devots, en quedà plena a seny la plaça, les escales i parets i fins l'estesa dels pinetons de baix: tots estirant els colls esllorigadament per a entrellucar el que passava en l'altar, i tots enlairant i preservant lo més possible d'empentes i refrecs els rams multicolors de roses i poncelles.

A mitja Epístola, vora l'altar major, una cara esgrogueïda espaumà els ulls, dilatà les ninetes, baixà lentament els parpres i es decantà sobre una espatlla veïna... Costà déu i ajuda obrir un corriolet en aquell atapeïment de cossos per a treure a fora l'esvaïda; a l'Evangeli tingueren de repetir l'operació amb un vell i una criatura, i en les darreres oracions no es veia en la capella una sola persona amb son aspecte natural; tot eres rostres congestionats o com tofes de neu.

La fortor d'encens i cera cremada, l'aroma intens de les roses i la xardor que exhalava l'amuntegament de cossos, aturaven els alès; la llumninària de l'altar i la dansa vermella els capellans entorn del celebrant feien pampalluguejar els cervells, i el xivarri del chor, amb els dolls estroncats i represos de les veus humanes, amb els xerics perllongats dels violins i les tronadisses greus del fiscorn, inflant-se i repercutint hipercústicament, emborratxaven de sorolls harmònics l'oïda més inalterable. A mig ofici quasi bé tothom havia perdut l'esma: els pits anaven com manxes, la suor, en pluja quieta, regalava per les temples, i com manilles de gel, oprimint les munyeques, feien descloure els its i afluixaven la tibantor dels nervis, més ningú volia cedir, tothom seguia clavat en son lloc com una falca, esperant anhelosament l'instant suprem: la benedicció.

A la fi acabà l'ofici, i mentre es cantaven avemaries i posaven al senyor Rector la capa pluvial i a empentes i golfaments eixia la meitat de la gent de la capella, l'altra meitat, ja quasi bé asserenada, s'acorruava darrera el tabernacle del sant, dolçament aixecat sobre les espatlles de quatre homes. Començà la precessó: la xerradissa delirant de les campanes, repicades a tot estrop, es feia sentir a una hora lluny; sota la volta de canó el chor litúrgic es nodria immensament, i la muntanya entera esclatà, de sobte, en frenètiques aclamacions salutadores:

-Sant Ponç...!

-Sant Ponç, Sant Ponç...! Sant Ponç...!

Era que la petita imatge estranya i malincònica del sant, més arnada i envellida encara enmig d'aquell esclat de vida i d'quell quadre d'etern renovament, acabava e destacar-se el rectangle fosc de la porta, enlairada sobre l'espessor de testes, immòbil entre els pilarets salomònics de sa daurada gàbia, el minse coll torcent-se sota el pes de la mitra, empunyada la crossa bisbal i amb els dos its enrampats, enviant a les multituds xacrades la salut de sa eternal benedicció.

I quan aquell gest sant, èrtic i mort, es féu dolçament viu, quan el senyor Rector aixecà l'hisop per a revestir del poder recòndit a les roses presents, les gentades, llampferies d'emoció enfront l'impenetrable misteri del gran miracle, emmudiren el genoll i s'humiliaren fins a terra.

(...)

I després de presidir aquella darrera benedicció anyal, acabà d'enrondar amb lentitud la plaça, i, batzegant triomfalment sobre les espatlles dels homes que el duien, Sant Ponç retornà a sa capella amb la interminable corrua darrera seu.

Mancava encara fer-li el darrer compliment; i mentre es tirava l'arrós a les cassoles, i es llescava el pa enmig de cada rodona, i la flaire de les viandes obria la gana als més desmaenjats, l'ermita tota tornava a retrunyr amb les alabances dels goigs que repetien a chor milers de veus vibrants:

"Eixíreu de vostra mare

Ans que tot altre mortal,

Per deixar així burlada

La gran astúcia infernal."

I l'entusiasme càlid 'aquelles veus, responia a cada posada i amb més entusiasme encara, la tornada suplicant:

"Puis que de Déu coneguéreu

Tan altes perfeccions,

Onau-nos salut i vida

Gloriós Màrtir de Sant Ponç!"

Aleshores les roses, sentint que s'acabava la seva festa i els hi venia dolçament la bona mort, es blincaren sobre ses tiges verdes i, despullant-see, enrosaren la muntanya d'una pluja de fulles marcides.